

Jak citovat tuto recenzi / How to Cite this Book Review

KYSELÁK, Jan. 2.7.2013. Ochrana civilního obyvatelstva v globálním měřítku. VÍŠEK, Jiří a kol. Reviewed in: *Obrana a strategie*, 2/2013: 82-84, 15.12.2013.

VÍŠEK, Jiří a kol. *Ochrana civilního obyvatelstva v globálním měřítku*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2013. Ediční řada Kolektivní monografie. ISBN 978-80-7452-030-3.

Jan Kyselák

Odborná publikace *Ochrana civilního obyvatelstva v globálním měřítku* je výstupem kolektivu autorů pod vedením Jiřího Víška, vedoucího katedry Bezpečnostních studií Univerzity Jana Amose Komenského Praha. J. Víšek se po dlouhé období věnuje problematice krizového řízení, ochrany obyvatelstva, brannosti apod. Jméno tohoto pedagoga a zároveň autora nebo spoluautora mnoha prací z uvedených oblastí je možno spatřit na celé řadě publikací. Zde jde o první společný výstup autorského kolektivu v tomto složení.

Již samotný název vyvolává zájem o vyhledání uvedeného materiálu a seznámení se s ním. Ochrana civilního obyvatelstva, mezinárodní humanitární právo, ozbrojené konflikty apod. vždy byly a nadále také budou jedním z témat, které neztrácejí nikdy na aktuálnosti. Jak obě světové války, tak i celé spektrum mezinárodních ozbrojených konfliktů v nejrůznějších částech světa nebo konfliktů nemajících mezinárodní charakter jsou toho nesporným dokladem.

Publikace je rozdělena do dvou částí – části základní a části přílohové.

Začátek základní části je věnován stručně historické reflexi mezinárodního humanitárního práva. Tato je zpracována přehledně a nepochybně zaujme. Autoři zde ovšem nezminili všechny dokumenty vztahující se k dané oblasti.

Další část poměrně obsírně rozebírá ochranu obětí ozbrojených konfliktů v kontextu Ženevských úmluv z 12. srpna 1949 na ochranu obětí války¹ a Dodatkového protokolu k Ženevským úmluvám z 12. srpna 1949 o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů (Protokol I). Řada uvedených příkladů z praxe velmi vhodným způsobem doplňuje obsah této kapitoly. Značná část jak minulých, tak i současných ozbrojených konfliktů ovšem nemá mezinárodní charakter. Z uvedeného důvodu se mohla publikace alespoň částečně dotknout byť obsahově velmi krátkého, ale taktéž významného Dodatkového protokolu k Ženevským úmluvám z 12. srpna 1949 o ochraně obětí ozbrojených konfliktů, jež nemají mezinárodní charakter (Protokol II).² Vojenskou službou Armády ČR měli pravděpodobně autoři v této kapitole na mysli Vojenskou zdravotnickou službu Armády ČR (v současné době Agenturu vojenského zdravotnictví Armády ČR).

V následující kapitole jsou autory zevrubně rozebírány jednotlivé zakázané způsoby vedení války ve vztahu k civilním osobám. Samotná kapitola je zpracována s erudicí a nutno dodat, že takováto sumarizace se v obdobných vydaných materiálech vyskytuje sporadicky. Příklady porušení těchto způsobů vedení boje jsou ovšem uváděny pouze v omezené míře.

¹ Viz Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 65/1954 Sb., o Ženevských úmluvách ze dne 12. srpna 1949 na ochranu obětí války.

² Viz Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 168/1991 Sb., o přijetí Dodatkových protokolů I a II k Ženevským úmluvám z 12. srpna 1949.

Další kapitola si klade za cíl charakterizovat vybrané organizace, jež poskytují ochranu civilnímu obyvatelstvu. Deskripce těchto organizací a jejich činnosti je zpracována podrobně, jsou zdůrazněny ty skutečnosti, které jsou důležité pro podporu ochrany civilního obyvatelstva. Rozdíl mezi v názvu kapitoly uvedenými mezinárodními a regionálními organizacemi je ovšem méně jasný. V globálním měřítku působí jen jedna z uvedených organizací – Organizace spojených národů, mezinárodními jsou všechny uvedené organizace. K výčtu těchto organizací by bezpochyby bylo možno přiřadit Mezinárodní organizaci civilní obrany (ICDO – International Civil Defence Organisation), jejíž působnost je taktéž globální (sdružuje více než 50 států světa a dalších 30 pozorovatelských států nebo přidružených členů). V této kapitole mohla být také podrobněji rozebrána současná úloha Mezinárodní federace společností Červeného kříže a Červeného půlměsíce (IFRC – International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies) s národními společnostmi působícími v celkem 187 zemích světa (parciální zmínka byla v jiných kapitolách) nebo také zdůrazněn význam Mezinárodního výboru Červeného kříže (ICRC – International Committee of the Red Cross) v relaci k ochraně civilního obyvatelstva.

Studijní cíle, klíčová slova, čas potřebný ke studiu kapitoly a rovněž patřičný souhrn a kontrolní otázky tvoří velmi vhodné doplnění každé kapitoly.

Část přílohová volně navazuje na část základní. Na první pohled může tato část evokovat ve čtenáři pocit, že autorům šlo pouze o navýšení počtu stránek. Až po chvíli si ovšem uvědomí, že všechny tři přílohy (tyto svým rozsahem tvoří přibližně polovinu materiálu) zde mají své místo a opodstatnění.

První příloha je věnovaná té části trestního zákoníku,³ která se dotýká trestných činů proti lidskosti, proti míru a válečných trestných činů a sankcí hrozících za tyto činy. Zde je ovšem na škodu, že v základní části vydaného materiálu není zdůrazněna nutnost alespoň základního povědomí o této oblasti – když už ne u široké veřejnosti, tak alespoň u subjektů, kterých se může za válečného stavu tato problematika profesně bezprostředně dotýkat. Krátký komentář k vybraným paragrafům této části trestního zákoníku by byl jistě také na místě a mohl tvořit samostatnou kapitolu. Bližší osvětlení některých pojmů (stejně jako v ostatních kapitolách) schází. V souvislosti s touto přílohou by bylo také přínosné zmínit zákon o ochraně znaku a názvu Červeného kříže a o Československém červeném kříži,⁴ a to ve vztahu k sankcím za neoprávněné použití znaku červený kříž na bílém poli a slov „červený kříž“ nebo "ženevský kříž" chráněných Ženevskými úmluvami z 12. srpna 1949, na ochranu obětí války.

Druhou přílohu tvoří obsah Ženevské úmluvy o ochraně civilních osob za války ze dne 12. srpna 1949. Místo úmluvy je ve vydaném materiálu zcela opodstatněné, zdůvodněné je hned v závěru předmluvy.

Poslední přílohu naplňuje obsah Protokolu I. Jakékoli přílohy Protokolu I zde ovšem i přes svůj význam absentují.

Výběr literatury pro zpracování výstupu je možno hodnotit kladně. Autoři se při své práci opírali o řadu významných děl (jak autorů tuzemských – např. Malenovský nebo Fuchs, tak i zahraničních – např. Mulinen), a to nejen z oblasti mezinárodního humanitárního práva, ale i bezpečnosti apod. Poznámky pod čarou mj. vhodně přispívají k pochopení parciálních částí textu nebo jej vhodně doplňují. Ojedinelé drobné textové chyby nevedou v žádném případě k neporozumění obsahu v daném místě.

Vyjmenovaná negativa základní i přílohové části (vesměs zahrnující absenci některých doplňujících či vysvětlujících částí, praktické příklady apod.), které čtenář v publikaci postrádá, mohou budít dojem nedokonalosti vydaného materiálu. Na druhou stranu, proč zejména studentům prezentovat absolutní dokonalost? Co by potom bylo např. obsahem cvičení a seminářů, zápočtových prací atd., jakým směrem by měly být směřovány úkoly pro samostatné studium? Jestliže tato „absence“ byla z výše uvedených důvodů zcela cílená, lze se záměrem autorů jediné souhlasit. Ve vztahu k pracovníkům vybraných institucí, jež by mohl materiál zaujmout, je však nutno být v relaci k těmto negativům

³ Viz Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších změn a doplnění, ve znění pozdějších předpisů.

⁴ Viz Zákon č. 126/1992 Sb., o ochraně znaku a názvu Červeného kříže a o Československém červeném kříži, ve znění pozdějších předpisů.

podstatně obezřetnější. Zde může tato absence být naopak i ke škodě (pro odbornou komunitu by materiály tohoto zaměření měly být přesné, obsahově čisté a vyčerpávající).

Snad jediné, co je možno autorům vytknout, je jednak chybějící zmínka o Dodatkovém protokolu k Ženevským úmluvám z 12. srpna 1949 o přijetí dalšího rozeznávacího znaku (Protokol III).⁵ Ostatním rozeznávacím znakům a označování je zejména v základní, ale i přílohové části věnován poměrně široký prostor. Připomenutí Protokolu III by také podpořilo naplnění druhé části článku 7 uvedeného protokolu, kde:

„Vysoké smluvní strany se zavazují, že budou v době míru, jakož i v době ozbrojeného konfliktu, šířit ve svých zemích tento Protokol v co největší míře a zejména že zahrnou jeho studium do programů vojenské přípravy a budou podporovat jeho studium civilním obyvatelstvem tak, aby se s tímto dokumentem seznámily ozbrojené síly i civilní obyvatelstvo.“

Na druhou stranu, proč by ovšem měla tato publikace suplovat závazek státu, jehož plnění je z jeho strany více než diskutabilní. Rovněž tak by si větší pozornost taktéž zasloužilo ujednacení použití nejfrekventovanějších pojmů (zejména názvů).

Žádná z výše uvedených připomínek však nijak výrazně nesnižuje kvalitu vydaného díla *Ochrana civilního obyvatelstva v globálním měřítku*. Tato práce s téměř 250 stranami textu vhodně zaplňuje publikační prostor v této oblasti a přispívá k rozvoji teorie v ochraně civilního obyvatelstva. Zcela jistě se stane významnou oporou při studiu problematiky ochrany obyvatelstva a souvisejících disciplín nejen na vysokých školách. Cestu si nepochybně nalezne i k těm institucím státní správy, jejichž pracovníci by se měli v této problematice přinejmenším velmi dobře orientovat.

⁵ Viz Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 85/2007 Sb.m.s., o přijetí Dodatkového protokolu k Ženevským úmluvám z 12. srpna 1949 o přijetí dalšího rozeznávacího znaku (Protokol III).